

Az iskolaérettség kritériumai

Az iskolakezdés a gyermek életének egyik legjelentősebb fordulópontja. Az indulás meghatározza iskolai pályafutását, ami későbbiekben egész életére kihat. Ha nem megfelelő időben történik a beiskolázás, vagy ha a fejletlen képességek, pszichés problémák korrekciója nem történik meg, annak hosszú távú negatív következményei lehetnek: tanulási nehézség, beilleszkedési, magatartási problémák, érzelmi, pszichés tünetek.

Ezzel az ismertetővel szeretnénk támpontokat adni a szülőknek, hogy megalapozottan, felelősségteljesen tudják meghozni döntésüket gyermekük életének e fontos fordulópontjáról.

Sokan azt gondolják, az iskolaérettség egyenlő az okossággal és ügyességgel. Ez azonban így nem igaz. Mint ahogyan az sem, hogy 6 éves kor után automatikusan iskolaéretté válik a gyermek. Az iskolaérettség **összetett fogalom**, a gyermek egész személyiségének fejlettségét foglalja magába. Fizikai-, pszichés-, és szociális alkalmasságot jelent az iskolai elvárásoknak való megfeleléshez.

Iskolaérettség: Az iskolai életre való alkalmasságot jelenti.

Nem azonos az okossággal, az intelligenciával.

Egy komplex, testi-lelki-gondolkodási folyamat eredménye.

A gyermek testileg és lelkileg képes az iskoláskor követelményeinek megfelelni.

Az iskolaérettség megállapítása elsősorban az óvodapedagógusok feladata, akik a mindennapokban a legtöbbet látják a gyermek valós teljesítményét. Ugyanakkor sok esetben önmagában az óvónői szakvélemény nem elég. Ilyenkor történik egy ún. iskolaérettségi vizsgálat, melynek célja annak felmérése, hogy a gyermek testileg, lelkileg képes lesz-e az iskoláskor követelményeinek megfelelni.

Magyarországon a törvény szövege szerint az a gyermek, aki az adott évben augusztus 31-ig betölti a 6. életévét, tanköteles korba lép, ami azt jelenti, hogy elkezdheti az iskolát. Azonban ez nem „teljesen” kötelező. Óvodavezetői engedéllyel a következő naptári év szeptemberében, vagyis a 7 éves kor betöltése után is lehet iskolába mennie. Ahogyan nem egyszerre tanulnak meg a gyerekek járni, beszélni, úgy az iskolaérettségnek is egyénenként eltérő az ideje. Semmiről nem marad le, ha egy évvel később kerül iskolába. Sőt! Egy év alatt látványos lehet az érés szociálisan, szellemileg, érzelmileg és még fizikailag is.

Az iskolakezdésről való döntés nagyban a szülő feladata is. Kérhet iskolaérettségi vizsgálatot, joga van a döntés ellen fellebezni, kérhet évismétlést, de kérheti a gyermek korengedményes iskolába engedését is. De ezzel a felelősség is az övé!

A szülő felelőssége, ha gyermekét idő előtt beiskolázza. Az iskolaéretlen gyerek nem tud jól teljesíteni az iskolában, elmegy a kedve a tanulástól. Kezdeti kudarcai, rossz élményei kihathatnak egész tanulmányaira is. A kudarcot sem ő, sem a szülő nem tudja feldolgozni. Összességében az önbizalma, önértékelése, motivációja a tét.

Fizikai alkalmasság

Iskolakezdésig be kell következnie egy ún. fejlődési ugrásnak. Ez vonatkozik a testméret növekedésére is.

- **Megfelelő testi fejlettség elérése.** Kb. 120-130 cm magasság, és 20-22 kg testsúly. A kisebb súlyú gyerek fáradékonyabb, teljesítménye hullámzóbb.
- **Megfelelő fizikai erőnlét.** Az iskolában való teljesítés megnövekedett terhekkel jár. A 45 percig való padban ülés, koncentráció, az iskolatáska súlya megterheli a nem megfelelően érett szervezetet.
- **Fogváltás elindulása.** A csontosodás megindulását jelzi és az ülő- és állóképességgel van összefüggésben, illetve az idegrendszer érettségéről is tájékoztat.
- **Elemi mozgások összerendezettsége.** A kúszás, mászás, lábujjhegyen-, sarkon-, külső talpélen járás, guggoló járás, szökdelés páros- és egy lábon, fejemelgetés háton- és hason fekvésben. Ezen mozgások pontatlan, hibás végrehajtása idegrendszeri éretlenségre utal, ami az olvasás-írás tanulásánál nehézséget okozhat. Képes a labdát gurítani, dobni, elkapni és pattogatni is.
- **Nagy- és finommozgások összerendezettsége.**
- **Kialakult ceruzafogás.** A helyes ceruzafogás megsegíti a vonalvezetést. Az írás mennyiségének megnövekedésekor a helytelen ceruzafogás miatt sokkal nagyobb erőfeszítést jelent az írás.

- **Jobb-balkéz dominancia egyértelmű felismerhetősége.** A nem megfelelő kézzel történő írástanulás beszédzavart okozhat. A dominanciák akkor hibátlanok, ha azonos oldalra esnek. Az ellentétes oldali lábhasználat a számolási készség gyengeségével jár együtt.
Az ellenoldali szem használata átállíthatja a kezet. Az ilyen gyerekek gyakrabban olvasnak visszafelé, felcserélnek betűket, szótagokat. Lassúbb a szövegértés, és a szövegre való emlékezés.
A füldominancia akkor jó, ha domináns kéz oldalára esik. Az ellenoldali fül használata pontatlan és lassú beszédhallást, ritmus gyengeséget eredményez.
- **Jól működő látás és hallás.** Tanulási nehézség oka lehet pl. a látótérkiesés, keresztezett szem- és füldominancia, lassú beszédhallás, stb.
- **Látás- és mozgáskoordináció.**
- **Egyensúlyérzék.** Bizonytalansága idegrendszeri rendellenességre utal, mely figyelemkoncentrációs és magatartási zavart okozhat.
- **Fejlett finommotorikai mozgások.** A beszédmozgás is finommozgás!
- **A keresztcsatornák jól működése.** Egymástól függetlenül képes mozgatni a végtagjait: vállövek, csukló, ujjak, melyek mozgékonyak is. A függetlenedés hiánya esetén a gyermek nem csak a kezével ír, hanem sokszor a lába, nyelve, egész teste követi az írásmozgást. Az akaratlan mozgások pedig nagyon elfárasztják.

Pszichés alkalmasság

Az iskolaérett gyermeket foglalkoztatja a tanulás kérdése. Várja, érdeklődik az iskola felől és megjelenik a téma a játékaiban. Ebben az életkorban új fejlődési lépcső kezdődik. 6-10 éves korban nagyon fontos a gyermek számára a megfelelés, a jó teljesítmény. Ilyenkor a pedagógusok szerepe is felülreprezentált. Alsó tagozatban meghatározó a véleményük. Amíg ez az érdeklődés nem alakul ki, és inkább a játékos dolgok kötik le a figyelmét, korai még az iskolakezdés.

Az iskolaérett gyermek: - várja az iskolát, készül rá

- elvégzi a rábízott feladatokat
- kitartó, és nem hagyja félbe a tevékenységeit
- képes kb. 20 percig figyelni
- önálló munkavégzésre képes
- a kudarcot jól tűri, elviseli a frusztrációt
- önreflexióra képes
- monotónia-tűrése kialakult
- tud nyugodtan ülni, türelmesen kivárni
- megérti az egyszerű utasításokat

- **Feladattudat, feladattartás; Kötelességérzet.** Az iskolai munka elengedhetetlen része. A gyermek megérti, hogy vannak kötelességei, aminek akkor is eleget kell, hogy tegyen, ha nincs hozzá kedve, fáradt, vagy inkább játszana. Ha ez nem alakul ki, nehéz lesz az iskola, nyűg a tanulás.
- **Érzelmi-akarati érettség:** Tudja elfogadni, ha valami nem sikerül elsőre. Látja be, hogy hibázhat, és ne veszítse el türelmét, ne adja fel a próbálkozást. Tanulja meg, a hibázás a tanulás útja.
- **Jó kudarctűrő képesség.**
- **Érzelmi kiegyensúlyozottság jellemzi.**
- **Akarati tevékenység megerősödése.**
- **Szociális érettség.** Az osztályközösségbe való beilleszkedés elengedhetetlen feltétele a sikeres iskolai teljesítménynek.

- Képes kapcsolatokat kialakítani és fenntartani kortársaival.
- Ismeri és betartja a társas közösség szabályait, és azoknak megfelelően él.
- Szabálytudattal rendelkezik, a meghatározott szabályok szerint viselkedik.
- A közösség igényeinek felismerésére képes.
- Együttműködik a felnőttel, a tanítójával, illetve társaival is.
- Elfogadja a felnőtt irányítását.

- **Felnőttekhez való viszony.** Fontos, hogy bizalommal forduljon a felnőttekhez, ha segítségre van szüksége. A szembeszegülő gyerek megnehezíti helyzetét az iskolában.

Kognitív érettség

Hatéves korára a gyermeknek széles körű ismeretekkel kell rendelkeznie az őt körülvevő világról. El kell tudnia helyezni magát az időben és a társadalmi környezetben.

- **Személyes adatainak ismerete:** Ismernie kell saját teljes nevét, szülei nevét, lakhelyét, születési évét, szülei foglalkozását; az évszakok, napszakok, napok váltakozását. Hiányosságai bizonytalanságot, nyugtalanságot vonhatnak maguk után.
- **Testséma.** Biztonsággal ismerje saját testét. Tudja megnevezni a saját testrészeit is.
- **Jó térérzékelés.** Meg tudja különböztetni a jobb és baloldalt. Bizonytalan térérzékelés a gyermek nyugtalanságát okozhatja. Egész személyisége bizonytalanná válhat. Indokolatlan félelmei lehetnek, ami agresszióban nyilvánulhat meg.
- **Téri tájékozódási képesség, térirányok felismerése térben és síkban.**
- **Vizuális megfigyelőképesség.**
- **Reprodukáló képesség térben és síkban.** Ez előfeltétele annak, hogy a gyermek le tudja utánozni, másolni a látott mozdulatot, térbeli konstrukciót, vagy a síkban alkotott mintát. Ennek hiányában képtelen lesz önállóan dolgozni. Képtelen lesz átfordítani a tanítói utasítást, mintát.
- **Soralkotási képesség, sorritmus folytatása.** E képesség nélkül lehetetlen megtanulni írni, olvasni, mivel az olvasás egy betűsor dekódolása.
- **Gestalt látás.** Ettől függ, hogy a gyermek tudja-e a részeket egészként értékelni, a betűsort szóként felfogni. Fejletlensége okozza az összeolvasás nehézségét.
- **Iránykövetés képessége.** A gyermek keze képes legyen a gyors, hirtelen irányváltoztatásra.
- **Szem-kéz koordináció.** Az írás-olvasás tanulásának alapfeltétele, hogy a szemével úgy tudja követni a kezét, hogy közben nem a kezére, hanem a leírtakra figyel. Ha a két szem koordinátatlanul mozog, vagy nehezen fixál, az olvasás és az írás megtanulását nehezíti.
- **Alak-, szín-, forma-, és nagyságállandóság kialakulása.** Fejletlensége esetén a gyermek nem tudja megfeleltetni a kis és nagybetűket, nem tud nyomtatott szövegről írottá másolni és betűfelismerési nehézségei is lehetnek. Hiánya betűtévesztést, helyesírási nehézséget okoz. A színeket és formákat felismeri és megnevezi, képes azokat egyeztetni is.
- **Alak-háttér biztos megkülönböztetése.** Ez azért kell, hogy a gyermek el tudjon vonatkoztatni a zavaró körülményektől, meg tudja különböztetni az alakot a háttértől. (Pl. egymásra rajzolt tárgyak elkülönítése.) Hiánya okozza a figyelem elterelődését.
- **Azonosságok, különbözőségek felismerése.**
- **Auditív megkülönböztetés.** Ez az egyes hangok elkülönítésének képessége. Komoly helyesírási nehézséget okoz.
- **Analízis-szintetizálás.** Előfeltétele az olvasás, írás megtanulásának. Azt jelenti, képes-e a gyermek hangokra bontani a szavakat, és a hangokból képes-e szavakat összerakni.
- **Átfordítási képesség.** Ez az a képesség, amikor az egyik érzékelési síkon szerzett ismeretet egy másik érzékelési síkon reprodukáljuk. Amikor a látott, hallott, tapintott, vagy emlékképek formájában tárolt ismereteket képi formában jelenítjük meg, vagy egy jelsorral, az írással. Hiánya nehézséget okoz a tollbamondásnál, szóbeli feleletnél, rajzolásnál.
- **Beszéd-készség, beszédfejltség, anyanyelvi érettség.** Beszéde tiszta, érthető folyamatos beszéd. Szókincse, kifejezőkészsége korának megfelelő. Árnycsúsz, összefüggően és grammatikailag helyesen kell megfogalmaznia érzéseit, gondolatait. Egy adott képről vagy témáról képes önállóan néhány összefüggő mondatot mondani.
- **Elemi gondolkodási műveletek.** Összefüggések felismerése, következtetések levonása, elemi logikai műveletek végzése, helyes ítéletalkotás. A lényeglátás megléte is nagyon fontos.
- **Problémamegoldó rutin kialakulása.** Fejletlensége megnehezíti az írás, olvasás tanulását, a beilleszkedést. Képtelen lesz az önálló munkára.
- **Emlékezet (vizuális- és auditív) fejlettsége, felidézés képessége.** Szükséges a bevéséshez, feladattartáshoz. Hiányosságai lehetetlenné teszik az ismeretek rendszerré szerveződését, ennek hiánya meggátolja az alkotó felhasználást.
- **Mechanikus és késleltetett emlékezet fejlettsége.**
- **Figyelem-koncentráció.** A jól rögzíthető, szándékos és tartós, aktív figyelem a feltétele a tanulásnak, ismeretszerzésnek. Hiánya súlyos magatartási és beilleszkedési problémát is okozhat.
- **Emberrajz készítése.** 10-12 éves korig összefüggést mutat az IQ fejlődésével.

- **Számolási készség.** Képes egyesével növekvő sorrendben számlálni. A 10-es számkörben tud tájékozódni. Tárgyak segítségével képes elemi műveletek végzésére, pl. összeadás, kivonás.

Egyéb tudnivalók

Az iskolaérett gyermek rendelkezik az alábbi feltételekkel is, melyeknek megtanítása a szülők feladata:

- **illendően köszönés, és a megfelelő köszönési formák használata**
- **önálló öltözködés: felöltözés, levetkőzés; a ruhák összehajtogatása, ki- és visszafordítása**
- **cipőfűző megkötése; cipzár fel- és lehúzása, gombolás használata**
- **önálló tisztálkodás, kézmosás, törölköző használata; WC önálló használata; orrfújás**
- **evőeszközök megfelelő használata, kés és villa fogása**
- **önálló rendtartás a környezetében, a saját holmi el-, ki-, és bepakolása**
- **nyomtatott betűvel íródott saját nevének felismerése**
- **saját holmik felismerése (pl. monogramról vagy ovis jelről is)**
- **megfelelő ceruzafogás; radírozás, hegyezés**
- **megfelelő színezés, színismeret**
- **rajzeszközök használata: olló, ragasztó, gyurma, ecset, vízfesték**
- **versek, mesék; dalok, mondókák ismerete**

Kérjük szíveskedjenek az iskolakezdésig ezeket is gyakoroltatni a leendő elsős gyermekkel!

A szervezett képzésben, oktatásban való részvétel feltétele a fenti iskolaérettségi kritériumok, alapképességek és készségek összességének megléte, hogy az iskolai tanulás folyamata örömteli és akadálymentes legyen a gyermekek számára.

Egy-egy képesség fejletlensége még nem teszi lehetetlenné a tanulást, de kisebb-nagyobb problémát már okozhatnak. Ha több területen mutat gyengébb teljesítményt a gyermek, felmerül az iskolaéretlenség gyanúja.

Az iskola-éretlen gyermek jellemzői

Az iskola-éretlen gyermek egész személyiségében vagy több részterületen lassabban fejlődött.

- Nem alakult ki az iskolás testforma, vagy teherbíró képessége gyenge.
- Fizikailag-, szellemileg fáradékony.
- Figyelme könnyen elterelődik.
- Gondolkodása nem a tényeket ragadja meg, hanem a számára érzelmileg fontosat.
- Munkaérettsége nem megfelelő, játékos.
- Szabálytudata kialakulatlan.
- A kudarcot nehezen tűri.
- Önuralma, akarata fejletlen, érzelmei uralkodnak felette.
- Esetleg túl visszahúzódó, bátortalan, sok biztatást igényel.

A fentiekből látható, hogy az iskolaérettség nem csupán értelmi képességek szintjét jelenti, hanem egy sokkal összetettebb fogalom. A megfelelő fejlettség eléréséhez részben spontán, természetes érés, részben az óvodai és otthoni foglalkozás, kiegyensúlyozott, odafigyelő családi háttér szükséges.

Gyakran szükség lehet szakemberek segítségére is:

- beszédproblémák esetén logopédiai foglalkozásra
- részképességek fejletlensége esetén fejlesztő pedagógiai foglalkozásra
- érzelmi kiegyensúlyozatlanság, beilleszkedési és viselkedési problémák esetén pszichoterápiára.

Ilyen esetekben célszerű a gyermek számára még egy évet biztosítani, hogy a teljesítményhelyzet, megfelelés folyamatos terhe nélkül, az óvodában maradva elérhesse a megfelelő fejlettséget, érettséget. Szükség esetén akár fejlesztő foglalkozások is igénybe vehetők.

Át kell tehát jól gondolni, megfelelően érett-e a gyermek az iskolára!

A döntés a gyermek egész életére kihatással lehet, mert iskolai kudarcai az élet legnagyobb kudarcai közé tartoznak...